

CONSPIRACY OF SILENCE

Jos van der Lans was in Antwerpen, bij de lancering van de Vlaamse Canon Sociaal Werk. Geslaagde bijeenkomst, maar daar viel weinig over te schrijven. Vooral niet omdat hij spijt had dat hij niet ergens anders was geweest.

/

Ik was in het Maagdenhuis in Antwerpen. Het was een zondag, halverwege september, en dit was mijn laatste kans om voor deze rubriek een stukje te schrijven. Ik had al een week uitstel bedongen omdat ik vanwege keiharde deadlines alleen maar thuis achter mijn computer zat te zweten en geen tijd had om ook maar ergens mijn neus te laten zien. Maar deze zondag zou ik in Antwerpen mijn slag slaan.

In het Maagdenhuis werd deze zondagmiddag de Vlaamse Canon Sociaal Werk gepresenteerd. Dat is interessant, omdat de Vlaamse Canon samen met de Nederlandse Canon tot stand is gekomen, maar tegelijkertijd een heel eigen karakter heeft. Het zijn echt twee verschillende werelden. Een beetje bizar is dat wel, want hemelsbreed is de afstand tussen Breda en Antwerpen te verwaarlozen, maar als het om de organisatie van het sociaal werk gaat lijken er lichtjaren van verschil op te doemen.

Ambtenaren

Om maar eens wat te noemen: de meeste welzijnswerkers in Vlaanderen zijn gewoon ambtenaar, terwijl dat in Nederland nooit

het geval is geweest. Bijgevolg is de politieke betrokkenheid bij welzijn in Vlaanderen over het algemeen veel groter. Als je welzijnswethouder bent in, pak hem beet, Gent, dan ben je rechtstreeks de baas van een bataljon maatschappelijk werkers. Dat is dus geheel andere koek, dan dat je politiek opdrachtgever bent en producten inkoopt in de vorm van een x-tal trajecten schuldhelpverlening.

Als je de Vlaamse Canon bestudeert kom je er ook achter hoe dat komt. Het heeft met het federatieve karakter van België te maken. Vanaf 1980 kreeg de Vlaamse regering substantieel meer te zeggen en dat betaalde zich uit in het naar zich toe organiseren van het sociaal werk. In Nederland voltrok zich tegelijkertijd juist een proces van fragmentatie en decentralisatie. De nationale overheid wilde afstand houden en bezuinigen, legde financiële verantwoordelijkheid bij lagere overheden, die daar vooral van schrokken. Waar in Vlaanderen overheidsprogramma's werden geboren, groeide in Nederland de voorzichtigheid. Zeg maar: het post-Achterhuis-tijdperk.

Het leuke van de beide Canons is dat het deze vragen oproept. Wanneer zijn deze geschiedenissen uiteen gegaan en wat betekent dat? En op deze zondagmiddag in het Antwerpse Maagdenhuis, zo'n oude regenteske voorziening uit de Gouden Eeuw waar weesmeisjes werden opgevangen, dacht ik dus mijn slag te slaan. En het was hartstikke leuk. Meer nog dan in Nederland zijn ze in Vlaanderen

enthousiast over de Canon. Het Vlaamse ministerie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin is laaiend enthousiast, de wetenschappers doen mee en de professionals spreken van een 'godsgeschenk'. Zoveel enthousiasme heb ik in Nederland nog niet ontmoet.

Alleen: om er nu een stukje over te schrijven....nou nee. Ik kan moeilijk aankomen met: ik was in Antwerpen en het was leuk, maar verder valt er weinig over te vertellen. Dat kan gebeuren, maar diep in mij wist ik dat deze schrijfverlegenheid ook te maken had met spijt. Ik had liever over een andere bijeenkomst geschreven, maar die had ik gemist.

Wat wil het geval. Een paar weken geleden kreeg ik een uitnodiging voor een persconferentie van de commissie die onder leiding van Wolter Lemstra onderzoek had gedaan naar het disfunctioneren van neuroloog Ernst Jansen Steur in het Medisch Spectrum Twente. Iedereen weet het inmiddels: Jansen Steur is de man die jarenlang volledig de plank missloeg bij zijn diagnoses en enkele patiënten met hoofdpijnklaarten meldde dat de dood hen op de hielen zat.

Ik ging dus niet – tijdgebrek. Maar had er eigenlijk meteen spijt. Ik ken Wolter Lemstra een beetje, want hij was een collega van mij in de tijd dat ik Eerste-Kamerlid was. Nu heb ik weinig op met CDA'ers, omdat ze altijd pas op het laatste moment een keuze maken en dan altijd de weg van de minste weerstand kiezen. Aardige mensen, maar dan wel van het

De presentatie van de Vlaamse versie van de Canon Sociaal Werk op zondag 13 september 2009 in het Maagdenhuis in Antwerpen.

grijze risicomijdende midden. Dat geldt ook voor Lemstra, die een gloedvolle carrière van gedegen hoge ambtelijke functies en burgemeesterschappen achter de rug heeft. Maar je moet Lemstra niet op je weg treffen als er iets faliekant mis is. Dan wordt het een terriër. Daarom verwachtte ik dus wel spektakel van zijn commissie. Deze kwestie leek me nu echt iets waar Wolter zich boos om maakte.

Zwijgcomplot

En ik kreeg gelijk: Lemstra en zijn commissie waste niet zozeer Jansen Steur de oren, maar vooral de cultuur die het mogelijk maakt dat iemand jaren disfunctioneert, terwijl collega-professionals dat weten, maar niks ondernemen. Lemstra betitelt dit – tenminste als ik de *Volkskrant* mag geloven – als *conspiracy of silence*. Een prachtige omschrijving, in het Neder-

lands het beste te vertalen als de samen-zwering van het zwijgen of nog dramatischer: het professionele zwijgcomplot. Het is de hoogste vorm institutionele verandering van professionele autonomie. De informaliteit is zo geregeld dat niemand iets over zijn collega's zegt, zodat de collega's ook niks over jou zeggen.

Dat komt in Nederland op grote schaal voor, tussen professionals en professionele organisaties, waarbij je het als een kenmerk moet zien dat betrokkenen deze samen-zwering van het zwijgen ten stelligste ontkennen. Een voorbeeld: er zal bijvoorbeeld geen corporatie in dit land zijn vinger opsteken om collega-corporatie Rochdale te vragen waarom zij een onderzoek over het dysfunctioneren van hun Raad van Toezicht niet openbaar maken. Dat is hun zaak. Dat daardoor honderden miljoen zijn verdwenen en de sector zwaar

schade lijdt, *soi*. Dat is ook *conspiracy of silence*.

De samen-zwering van het zwijgen is de eerste reflex in de publieke sector; je verradt je collega niet, je zegt niks lulligs over een andere instelling. Lemstra wil daar het mes in zetten en ik had het hem graag live zien vertellen op zijn persconferentie in Enschede. Maar ik moest het doen met een optreden van mijn oud-collega bij NOVA, waar hij voorstellen deed om het professionele zwijgcomplot te doorbreken door professionals echt te verplichten om kritische massa toe te laten in hun eigen praktijk. Dat heeft dus niks te maken met informatiesystemen, met verantwoordingsstatistieken of behandelprotocollen, dat gaat om de invoering van het professionele gesprek tussen collega's. Op een georganiseerde manier, anders dan even bij de koffieautomaat. Dat is in de zorgen welzijnsfabrieken die we in ons land hebben opgetrokken, niks minder dan een culturele revolutie. En het zou me eigenlijk niks verbazen als dat bij onze zuiderburen veel vanzelfsprekender is.

Ik ga daar de Vlaamse Canon nog eens goed op nalezen. Kunt u trouwens ook doen op: www.canonsociaalwerk.eu.

Jos van der Lans is cultuurpsycholoog en publicist. Zie: www.josvdlans.nl